

Căile de dezvoltare ale dramaturgiei sovietice*

Dramaturgia sovietică s-a plămădit în focul războiului civil, curînd după înfăptuirea revoluției socialiste în Rusia. În acea perioadă de eroice lupte, se resimte cu deosebire necesitatea de a promova acele genuri artistice care se adresau nemijlocit maselor și care reflectau mai puternic și mai viu decît altele, noile aspecte ale vieții sociale din lumea sovietică.

Iată de ce, din primele zile ale existenței puterii sovietice, teatrul a dobîndit un rol preponderent în viața culturală a poporului.

La început, scena teatrelor era net dominată de repertoriul clasic. În rîndurile noilor spectatori se bucurau de multă prețuire piesele vechiului repertoriu care se distingeau mai ales prin timbrul lor romantic-revoluționar. Paralel cu reprezentarea acestora începe însă să se formeze și un nou repertoriu dramatic. În zilele festive, în piețele orașelor mai importante se desfășurau spectacole de masă cu subiecte inspirate de evenimentele de seamă ale luptei revoluționare purtate de poporul rus. Aceste spectacole în aer liber evocau, bunăoară, evenimente ca răscoala armată a proletariatului moscovit din decembrie 1905, asaltul Kremlinului și altele.

Deși aceste reprezentații teatrale, de altfel pline de culoare, care se bucurau de aportul a sute și chiar mii de actori, aveau un deosebit succes în public, pe planul realizării artistice ele aduceau prea puține elemente noi, caracteristice.

Mai încheiate, din punctul de vedere al conflictului dramatic, și mult mai realizate decît ele au fost dramele lui A. Neverov, ca *Moartea lui Zaharov* și *Babele*. Acestea oglindeau aspecte ale luptei de clasă la țară în perioada războiului civil. Dar nici ele nu atingeau încă hotarul maturității sub aspectul construcției artistice.

Cea mai bună piesă din această etapă de început a dramaturgiei sovietice poate fi socotită *Misterul Buf* de V. Maiakovski.

Într-o formă monumentală, proprie teatrului popular, lucrarea lui Maiakovski transmitea patosul și însemnătatea mondială a revoluției, demascînd, în același timp, cu mijloacele satirei, fața hidoasă a lumii capitaliste.

Încetul cu încetul, afirmîndu-și cu consecvență adevărul față de realism și perspectivele socialiste ale realității, tînăra dramaturgie sovietică înregistrează noi și importante victorii. De această perioadă se leagă lucrări de seamă cum sînt *Uraganul* de Bill Beloterkovski, *Liubov Iarovaia* de K. Treniov, *Ruptura* de B. Lavreniev, *Trenul blindat 14-69* de V. Ivanov, piese care înfățișează în ansamblul lor o frescă veridică a nașterii

* Articol scris pentru revista „Teatrul“.

statului sovietic. Prezintă eroi cu profiluri caracterologice complexe și diferențiate, aceste piese dobindeau o deosebită forță emoțională.

Deși în ele acționează un număr limitat de personaje, autorii acestor lucrări au reușit să reliefeze uriașele proporții pe care le-a cunoscut revoluția din Rusia și să generalizeze importante transformări sociale petrecute în întreaga țară.

Primele montări ale acestor piese — pe care le putem socoti drept începuturi ale dramaturgiei clasice sovietice — la teatrele din Moscova și Leningrad au avut caracterul unor adevărate sărbători ale artei scenice din U.R.S.S.

*

În al treilea deceniu, dramaturgia oglindește cu osebire munca creatoare colectivă. Cel dintâi dintre dramaturgi care a atacat această temă a fost V. Maiakovski, care, în 1929, a dat *Baia*, acest „violet și entuziast raport despre felul în care clasa muncitoare construiește socialismul“, cum însuși autorul comediei o definește.

În procesul muncii de reconstrucție socialistă a economiei naționale, se schimba și profilul moral al omului de rînd, anonim, dar, în același timp, măreț.

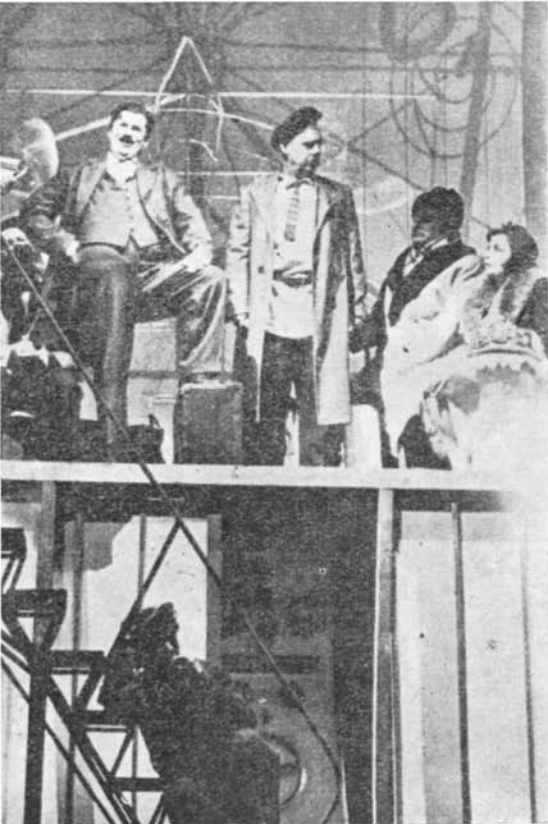
Dramaturgiei sovietice îi revenea importanta sarcină de a populariza concepțiile și simțămintele proprii acestui om de tip nou, cît și de a reliefa trăsăturile tipice ale caracterului său. Dramaturgii au abordat cu interes această temă și fiecare s-a străduit să folosească mijloace personale de expresie în tratarea ei. N. Pogodin, care considera că „epoca impune piese bazate pe coliziuni sociale“, scrie *Poem despre secure și Prietenul meu*, dezvoltînd în ele conflictele ce se stîrnesc între oamenii animați de avînturi creatoare și practicienii mărunți, roși de morbul rutinei și potrivnici statornicirii în viața societății a tot ce-i promovează dezvoltarea.

Spre deosebire de N. Pogodin, A. Afinoghenov s-a străduit într-o seamă de drame lirice să trateze cele mai pregnante probleme ale actualității, împletindu-le cu o profundă analiză psihologică a eroilor săi. Astfel, în *Ciudatul*, Afinoghenov îmbogățește galeria eroilor literaturii dramatice cu figura unui funcționar fără de partid, Volghin, care inițiază organizarea unui cerc al entuziaștilor construcției socialiste, dar, care, datorită acțiunilor de denigrare a unor birocrați, suferă temporar o înfrîngere: pierde serviciul, își pierde prietenul din tinerețe, care se dezice de dînsul, și chiar iubita lui nu pregetă să-l califice drept un ciudat ghinionist. Simpatia spectatorului îl însoțește însă pe Volghin de-a lungul tuturor încercărilor, căci sinceritatea cu care tinde spre viața cea nouă, puritatea sentimentelor sale și curajul cu care înfruntă piedicile îndrituiesc prețuirea ce i-o acordă publicul.

La rîndul ei, drama eroică revoluționară înregistrează și ea un considerabil avînt. A. Korneiciuk a izbutit în cunoscuta lui dramă eroică: *Sfîrșitul escadrei*, să portrețizeze

B. A. Smirnov (Lenin) și B. N. Livanov (Zabelin) în „Orologiul Kremlinului“ de N. Pogodin (M.H.A.T.)

Scenă din „Baia“ de V. Malakovski (Teatrul de Satiră din Moscova)

noaște o considerabilă lărgire a orizontului tematic, cât și o mai pronunțată varietate a genurilor abordate.

Lucrările dramatice scrise în această perioadă au realizat o înaltă expresie poetică în oglindirea realităților, oamenilor și problemelor legate de munca pentru construirea socialismului.

Un eveniment important în istoria dramaturgiei sovietice l-a constituit apariția pieselor ce evocau figura lui Lenin. Cele mai importante dintre acestea au fost *Omul cu arma* și *Orologiul Kremlinului* de N. Pogodin. N. Pogodin mărturisea că începând să lucreze la prima dintre cele două piese, s-a simțit „copleșit și neliniștit din pricina responsabilităților pe care și le asuma“. El a rezolvat cu succes această importantă temă, prezentându-l pe conducătorul comunist, ca pe un erou popular de tip nou care întruchipează forța conducătoare a partidului. Dramaturgul a surprins și a redat minunatele trăsături ale lui Lenin, nețărmuritul său devotament față de revoluție, neclintita sa voință, ineputabilul său optimism, simplitatea și adinca sa dragoste față de oamenii simpli.

*

Războiul și-a pus puternic pecetea pe întreaga dramaturgie sovietică, activizînd creația dramaturgilor, generînd noi idei și forme de expresie artistică.

Încă în preajma războiului, dramaturgia a reflectat apropierea istoricelor încercări, pregătind pe oamenii sovietici pentru aceste evenimente. Repertoriul sovietic se îmbogățește în perioada dată cu valoroase drame militaro-istorice, închinete luptelor duse

de poporul sovietic pentru cîștigarea și menținerea independenței sale. Totodată acest repertoriu se îmbogățește cu noi piese care proslăvesc vitejia și înalta etică a soldaților sovietici.

Dintre acestea s-a remarcat cu deosebire piesa lui K. Simonov : *Un flăcău din orașul nostru*, al cărei erou, tanchistul Serghei Lukonin, prezice victoria poporului sovietic și a armatei sale asupra dușmanilor.

Lucrările dramatice scrise chiar în timpul eroicelor lupte duse împotriva fascismului au dezvăluit în pregnante imagini artistice trăsăturile caracteristice ale patriotismului socialist, au evidențiat virtuțile ostașului de tip nou — apărător conștient al puterii populare, animat de ideile nobile ale internaționalismului revoluționar proletar.

Un astfel de ostaș este, de pildă, Ivan Safonov — eroul principal al piesei *Oamenii ruși* de K. Simonov. Fără a manifesta deosebite talente militare, Safonov se dovedește, în clipele cînd amenințarea morții este mai puternică, un om hotărît, întrepid, curajos, un patriot înflăcărat, care nu pregetă să-și trimită chiar iubita într-o misiune ce i-ar putea primejdui viața.

Pătrunsă de adevărul vieții și de un puternic dramatism, piesa *Oamenii ruși* a emoționat profund spectatorii sovietici. Piesa demonstrează convingător esența patriotismului popular, stimulînd prin pilda eroului central, avîntul ostașilor armatei sovietice ca și al întregului popor sovietic spre noi fapte patriotice.

Uriașa forță a patriotismului sovietic a fost măiestrit descrisă și de cunoscutul scriitor sovietic L. Leonov în piesa *Invasia*, pe care unul din ziarele sovietice centrale a calificat-o pe bună dreptate drept „o trîmbiță a conștiinței populare“.

În ajunul luptelor de la Stalingrad, a fost reprezentată piesa *Frontul* de A. Korneiciuk. Ridicînd o problemă importantă și actuală pentru acele timpuri, anume : conducerea competentă a armatelor, piesa a dobîndit o poziție aparte în peisajul dramaturgiei sovietice din anii războiului.

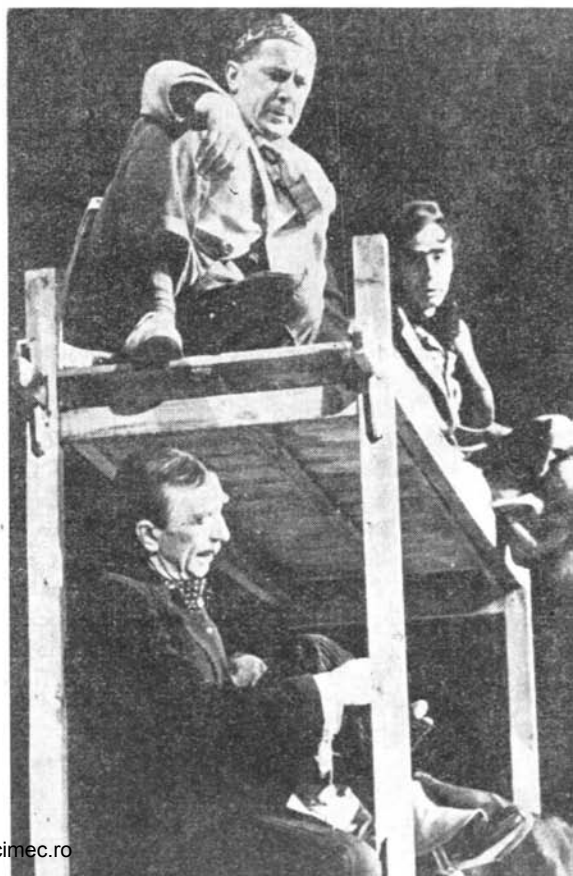
Putem afirma că piesa lui Korneiciuk a contribuit în mod deosebit la desăvîrșirea educației spirituale a cadrelor de ofițeri sovietici. În zilele cînd hitleriștii se apropiau de Volga, piesa a fost tipărită în paginile ziarului „Pravda“, astfel ca să poată fi citită de către milioanele de oameni de pe toate fronturile. În jurul piesei au fost inițiate numeroase discuții, mai ales în lumea militară.

Lucrări ca : *Oamenii ruși*, *Invasia* și *Frontul* au dat, cum spunea N. Pogodin, „tonul și au exercitat o uriașă influență asupra întregii dramaturgii de război“.

*

Se înțelege că în perioada postbelică dramaturgia a continuat să acorde atenție istoricei victorii asupra fascismului. Totuși,

Scenă din „Aristocrații“ de N. Pogodin
(Teatrul „V. Maiakovski“ din Moscova)

marea majoritate a dramaturgilor s-a orientat spre problemele legate de construcția comunistă și lupta pentru pace.

Este locul să arătăm că alături de multe piese veridice pe planul reflectării vieții, în această perioadă și-au făcut apariția și unele lucrări dramatice lipsite de idei noi și pe care nu le caracterizează nici căutarea îndrăzneță a unor noi forme artistice. Apariția unor astfel de lucrări a fost posibilă datorită punerii în circulație a „teoriei lipsei de conflict”, care impunea dramaturgilor, ca și scriitorilor, în general, să estompeze contradicțiile din viață. Aplicarea acestei „teorii”, care reflecta spiritul cultului personalității, a avut drept urmare apariția unor lucrări care poleiau realitatea sovietică și împiedicau educarea spectatorului în spiritul unei principiale exigențe față de opera de artă. Totodată, lucrările dramatice scrise sub înfrigurarea „teoriei lipsei de conflict” au împiedicat dezvoltarea gustului artistic al maselor.

Partidul Comunist a acordat dramaturgiei ca și artei socialiste în general, un substanțial sprijin pentru a putea lichida din timp aceste rătăcirii. Condamnând concepțiile estetice greșite, partidul a sprijinit cu căldură tot ce era valoros în literatură și a elaborat sarcini precise în domeniul creației artistice, în etapa dată.

Cele mai valoroase lucrări dramatice, scrise în cea de a doua jumătate a celui de al 4-lea deceniu și începutul celui de al 5-lea, continuă și dezvoltă tradițiile de combativitate ale dramaturgiei sovietice. Piese ca *Puterea cea mare* de B. Romașov, *Legea onoarei* de A. Ștein, *Character moscovit* de A. Sofronov, *Candidatul de partid* de A. Kron au reflectat multe din fenomenele vieții sociale contemporane din U.R.S.S. Trebuie menționat că lucrările scrise în această perioadă au dezvăluit mai cuprinzător și cu mai multă îndrăzneală, decît cele create în jurul anului 1930, lupta împotriva rămășițelor capitaliste din conștiința oamenilor.

Astăzi, dramaturgia sovietică trăiește una din cele mai importante perioade ale dezvoltării sale. Resimțind binefăcătoarea influență a acelor schimbări care au survenit în ultimii ani în viața popoarelor sovietice, dramaturgia sovietică pășeste mereu înainte. Simptomele acestei categorice dezvoltări pot fi intuite, în primul rînd, în consecvența strădanie a dramaturgilor de a aborda mai cuprinzător, mai multilateral și mai veridic, procesele complexe ale vieții, de a dezvălui lumea lăuntrică a omului simplu și de a ascuți și mai mult tăișul criticii.

În acest sens, este semnificativ exemplul oferit de piesa lui A. Ștein, *O chestiune personală*, în care se subliniază triumful principiilor revoluționare, leniniste, ale democrației în societatea sovietică.

La rîndul lor, piese ca *Într-un ceas bun* de V. Rozov, *Sonetul lui Petrarca* de N. Pogodin, *Caleașca de aur* de L. Leonov, *Inima nu iartă* de A. Sofronov, sau *Însoțitor periculos* de A. Salînski, care se joacă în prezent pe scenele multor teatre sovietice, se caracterizează prin problematica lor obștească deosebit de actuală.

Autorii acestor lucrări își poartă eroii prin grele încercări, silindu-i să trăiască o complexă gamă de sentimente. Deși își desfășoară larg critica, lovind în tot ce ar putea ține de domeniul poleirii realității, dramaturgii nu pierd perspectiva lucrurilor, nu cad în panică și nu propagă disperarea. Critica lor sănătoasă deschide drum afirmării elementelor progresiste și însuflă spectatorilor noi avînturi spre realizarea unor fapte mărețe.

Esențială este împrejurarea că dramaturgii rezolvă astăzi importante probleme de creație într-o manieră mult mai artistică decît altădată și, ca atare, mai valoroasă. Pentru moment, dramaturgii n-au temeieri să manifeste o mulțumire totală față de cele realizate. Dramaturgia sovietică cunoaște și astăzi unele greșeli și insuccese. Dar tendințele ce-i sînt proprii, de a învinge cu hotărîre anumite prejudecăți din trecut, sînt cît se poate de importante și semnificative. Ele vorbesc concludent despre maturitatea și creșterea ei calitativă.